

Premiul
pentru proză
Observator Cultural
2018

Premiul Național
pentru proză
Ziarul de Iași
2018

RĂZVAN PETRESCU

Mandarina

CUPRINS

Fetița cu chibrituri	7
Un scriitor de succes	30
Stop!	46
Bunicii de pe pian.	51
Lego	54
Masa de biliard.	74
Călătoria	88
Deblocare.	95
Sacrificiul.	105
O dispariție	114
Vocație	124
Schaffhausen.	135
Tapiserie	158
Cuvîntul de fier	171
Dirijorul	188

Tablouri	203
Rex	212
Lectorul	225
Capriciu	255
<i>Postfață</i> (Ritualul senescentei)	273

La prețul de vânzare se adaugă 2%
 reprezentând valoarea timbrului literar.

FETIȚA CU CHIBRITURI

Era un frig cumplit. Ninge și se făcea noapte și mi-l amintesc destul de bine pe tata, un om scund, aproape vag. Intra pe neașteptate în cubul meu de nou-născută și întreba unde sînt chibriturile. Era vorba de chibrituri daneze, cu măciulie mov. Recita din Byron. Oh! Blame not the bard, if he fly to the bowers, răcnea cînd ajungea la bowers și, dacă era cinci după-amiaza, apărea cu un ceai de plante pe care mă obliga să-l înghit așa cum stăteam în pătuțul situat în mijlocul dormitorului vopsit în trandafiriu, plantele creșteau, iar părinții nu putuseră rezista înclinațiilor estetice ale zugravilor, niște oameni rotofei cu irepresibile propensiuni spre inedit, așadar și le întindeau peste tot, înclinațiile, de pildă cînd m-am făcut mai mare în closet am descoperit un soi de cîine andaluz avant la lettre care făcea pipi-n direcția mea direct din perete, mai rău a fost cînd am dat drumul la apă, curgea de sus înspre lateral spate, cu spumă, m-aș fi speriat dacă nu mi-aș fi adus aminte că lucrătorii fuseseră artiști emigranți iar ceea ce descopeream acolo singură cu mine însămi cu uimire erau

niște delicate zone tot trandafirii ce-mi dădeau frisoane delicioase cînd mi le atingeam, precum și faptul că citatul patern nu era din Byron, ci din Moore, o carte mică legată în piele roșie cu o tăietură pe cotor, acolo unde mușcase mama cînd mă născuse într-o iarnă în care se făcea noapte, era cea din urmă noapte a anului, noaptea de Anul Nou, tata se prefăcea că nu știe cui îi aparține versul continuu așa cum nu știa nici de ce pe tavanul camerei planau, imediat ce deschideam ochii îi și vedeam, îngerăși roz filfiînd, presupunînd că îngerășii filfiie, am avut cîndva ocazia, era în decembrie, să-l întreb pe unul mai firav, cu obraji neverosimil de bucălați, avea tuberculoză, dacă asta este culoarea obligatorie cu care-s vopsiți atunci cînd sînt trimiși în sus și-n jos prin lumea asta fără chibrituri, m-a privit cu un ochi astrologic, pe celălalt nu-l mai avea de la paisprezece ani, și-l pierduse într-o andrea, a tăcut un timp, era un frig teribil, s-a făcut *Profoundly blue*, înregistrare din februarie 1941, New York, cu Charlie Christian, a hîrîit ca un pick-up pentru a-și drege glasul și a spus un cuvînt, nu prea clar dar suficient de tunător (sau a trage cu voioșie de funie, strașnic, zdravăn, proeminent, drastic, rotund), ca-ntr-un vis, nasul i-a devenit dintr-odată pămîntiu, bănuiesc c-a zis Iehova, așa cum zic îngerii în vis și, deși nu sînt catolică, am văzut pe monitor linia izoelectrică, era ca un fulger mort. Mi-au trebuit cîțiva ani ca să pricep că nu el pierise, ci linia respectivă și geamul de la baie. Acum moare

cineva! a spus fetița. Nostim mi s-a părut că muriseră toți pacienții cărora le aduceam chibrituri. Unii le foloseau pentru lumînări, cei mai mulți le priveau ore-n șir pierduți, câțiva construiau blocuri de locuit destinate cetățenilor altor vremuri, alții se scobeau cu ele pentru ultima oară-n urechi, fiind privegheați de Florence Nightingale,ăștia sînt cei care au încercat pentru prima dată să mă mîngîie, erau și bătrîni ce se plîngeau că-s ude, nu se aprind, iar dacă se aprind luminează chipurile celor care tocmai își dăduseră ultima suflare și păreau pentru o clipă vii făcîndu-le pe infirmiere să le aducă plosca, în loc să le-o aducă lor. Ploștile erau de alamă. Și deodată fetei i se păru că șade în fața unei sobe mari de tuci, cu picioare de alamă. Am încercat să închid ochiul îngerului și n-am reușit, cum apăsam pleoapa, cum se ridica, dezvăluindu-mi pupile radiale, conuri, norișori, bastonașe și o vascularizație intensă ca a constelației Casiopeea, înconjurată de-un iris galben ce mă fixa fără să-mi vadă eforturile de a-i acoperi globul ocular ieșit din orbită, nu reușeam, părea să fie o pleoapă cu resort, pînă la urmă am închis-o așezînd pe ea scrumiera pacientului din patul alăturat, omul nu s-a plîns, avea anus contra naturii, tocmai împlinisem șase ani. Atunci a dispărut oarecum tata. Cînta într-un cvartet de muzică aproape clasică. Pe culoare se plimba ca de obicei omul cu umbrela neagră udă de ploaie și întoarsă pe dos de vîntul strecurat în clinică prin ferestrele înalte ca pasiunea lui pentru Regine Olsen,

o femeie cu suflet învult, lipsit de orizont, vorbind de unul singur despre maladia ireversibilă și învăluind bolnavii într-o genialitate senzuală, vinovat? nevinovat? întreba, oh! istorie a suferinței, disperare calmă și l'universalité de cette maladie (du désespoir) ca-ntr-un epilog superfluu, plîngea în fiecare seară, îi era frică de furnici. Pînă ce i-am pus și lui scrumiera pe pleoapă, pe urmă pe gură, reflectarea tragediei antice în tragicul modern, furnică: grup de insecte din ordinul himenopterelor, de talie mică sau mijlocie, negre sau roșii, cele roșii seamănă cu icrele de Manciuia, doar că-s mai dinamice, trăiesc în grup sau colonii, harnic ca o furnică se spune despre un om foarte muncitor, dobitoc, trăiește în mușuroaie. În 1822 Andersen avea douăzeci de ani și asculta alături de omul cu umbrela pe care nu voise s-o lase la garderobă, o ținea între picioarele sale slăbănoage despre care fusese informată și Regine, în timpul eclipsei, cînd ea își dorea pulpe solare, de Ahile, nu de Kierkegaard, sonata nr. 21, postumă, a lui Schubert, elevul lui Salieri în si bemol major, D. 960, contemporan cu Beethoven timp de douăzeci și șapte de ani, era un frig cumplit în timpul audiției și în sufletul lui, iar Salieri s-a chinuit o viață întreagă să scrie Lacrimosa și nu i-a ieșit nici Dies Irae, s-a închis în casă, a mîncat conserve bombate, a-ncercat să rîdă ca Wolfgang și chiar a rîs, dar cine știe pe ce ton avînd în vedere că imediat după asta proprietăreasa i-a interzis să mai folosească bideul, mai apoi dulapul,

mișcare tragică unde se aud, uneori explicit, Rebecca și Rowena, deoarece romanul istoric european a simțit nevoia să se raporteze la Ivanhoe, primele narațiuni rusești imitându-l cu fidelitate. Pușkin, Gogol și Tolstoi și-au făcut publice propriile datorii, spune Sorin Pârvu. Din păcate, pentru că și le-au făcut publice, au fost arestați pe rînd, Gogol găsind apoi timpul necesar să scrie pe pereții închisorii Vsiu ia vselenuiu proiehal (am colindat lumea-ntreagă) and I saw nothing but a Nose, spre încîntarea guvernatorului care era un om religios și de-o aleasă cultură, dar nu în limba engleză. N-au întîrziat să-și mărturisească filiația nici Balzac, Stendhal, Manzoni (pe propria contracopertă), J.F. Cooper și Profira Sadoveanu. Romanul lui Walter Scott este fără doar și poate o carte rară, fără de care n-am putea concepe istoria geniului proxim. Pe măsuta mea de copil am un elefant mut ce stă pe-un corn de fildeș din care rod din cînd în cînd gîndindu-mă la geniul proxim. Bach: 1685 – 1750. Să ne întoarcem însă în secolul al XII-lea. În 1069, normanzii conduși de William Cuceritorul cîștigaseră bătălia de la Hastings, David Hemmings era ras în cap, relațiile anglo-saxone tensionate. Ordinul Templierilor fusese înființat în 1118, De Molay avea să fie ars pe rug puțin mai tîrziu, a ars ca o căpiță, Sfîntul Graal s-a dovedit a fi pîntecul Mariei Magdalena cînd a fost adus în Franța, și, cu toate că lucrurile păreau a fi clare, înțelegem din prima scenă că protagonistul este măscăriciul Wamba. De Bracy

izbuteste să fugă, porcarul Gurth face minuni, însă Isaac moare cu cheia de la comoară în mână, în Spania. Tata a reușit în cele din urmă să aprindă un chibrit, Beethoven, a spus. Dacă se năștea cu douăzeci de ani mai devreme l-ar fi cunoscut pe Bach. Ar fi scris împreună Arta fugii pe Oda bucuriei. Dar, becisnicie. Slăbiciune fizică. Nu, continuă el încercându-și flautul cu cioc, neputință. Vîrtej al timpurilor și al oamenilor. Apoi, dînd pe gît o carafă cu carbinol, urlă: nemernic, ticălos, animal. Germanii, în care-am crezut pînă-n clipa morții, cu filozofia, muzica și căsuțele lor cu pitici de ghips în grădină, l-au pus pe Mozart, care nu avea totuși decît o insuficiență renală, într-un sicriu din placaj roz, și l-au hurducat pe drumul desfundat ce duce în afara orașului spre groapa comună, unde-i era locul de odihnă, ce zici de si bemolul ăsta, condus prin ploaie de numai doi oameni, cu pălăriile pleoștite, erau chiar groparii, uzi pînă la piele și beți la fel de implacabil pe cît avea să fie Beethoven de surd peste două decenii, noroc că în darabana ploii se putea auzi concertul nr. 1 pentru pian al lui Chopin, numit și concertul picăturilor de ploaie din acea zi cînd aceiași germani au intrat în Varșovia, la megafone crainicul anunțînd că aceasta este ultima emisiune a radioului polonez liber, și a dat drumul muzicii care s-a amestecat pe caldarîm cu picurii de apă și hurelul șenilelor, după cum la fel de bine s-ar fi putut auzi a doua mișcare, Romanza, din concertul pentru pian al mortului, nr. 20, singura muzică pe

care merită să fii înmormîntat chiar dacă nu ai compus nicicînd vreun Recviem, cum avea să gîndească Boris Vian cînd sufla în trompetă. Edemul pulmonar și boala de inimă le-a făcut mai tîrziu, muncind într-un ritm epuizant, mai ales în spuma zilelor dar și toamna la Pekin. Pe frigul și în întunericul acela, mergea pe stradă o fetiță săracă, desculță și cu capul gol. Fulgii cădeau și se prindeau de părul ei lung și bălai, care-mi atîrna frumos pe umeri, mi se așterneau pe gene, eram toată numai cîrlionți, mai ales între picioarele și nimeni nu știa, îmi pătrundeau sub fustiță. Avusese ea pantofi cînd plecase de-acasă, dar ce folos! Erau prea mici pentru dînsa; îi purtase mai întîi maică-sa, la concerte, ei îi erau prea mari, deși le pusese talonete, și și-i scotea în timpul spectacolului, dar nu putea să facă măcar un pas în culise spre dirijorul finlandez fără să-l calce pe bombeu ori pe baghetă, care-i scăpa mereu din mînă, și fiindcă erau atît de mici, fetița i-a pierdut cînd s-a grăbit să treacă strada, veneau două trăsuri cu cai grași pe valtrapurile cărora scria Persona, convoiul merge tot mai repede, copiliță dulce, curînd te vom urma, tata e deja acolo, cîntă Honeysuckle Rose împreună cu Benny Goodman, un pantof nu-l mai găsisese, zburătăcit de goana cailor, iar pe celălalt i-l șterpelise un băiețuș care tocmai ieșise din canal spunîndu-i că are să-l facă leagăn cînd o să aibă și el copii. N-a mai apucat. Trăsurile s-au întors și au trecut peste el tăindu-i atît picioarele cît și mînuța în care ținea pantoful. Și acum,

în balta de sânge, biata fetiță stătea tot desculță fiindcă și unicul pantof devenise inutilizabil, iar piciorușele ei erau vinete de frig, dar încă atrăgătoare. Acasă nu îndrăzneam să mergă, deoarece ar fi fost pedepsită. Carcasele dubelor de lux care treceau în sus și-n jos trepidau toate în aceeași muzică. Put a candle in the window, 'cos I feel I got to move. Aici intra saxofonul. Și pe urmă long as I can see the light. Degetele îmi erau amortite. Mă gîndeam la o săptămână micșorată, la pianul la care mă învățase tata să cînt importanța drumurilor, a munților, a ungherelor umede, a labiilor mici, pe cele mari le-am descoperit mult mai târziu, ieri-dimineața în oglinda înghețată, tragedia popoarelor constă în faptul că nu-și cunosc viitorul. Povestirile lui Hans Christian Andersen, capodopere ale literaturii pentru copii, unesc fabulosul folcloric cu elementul realist exprimat de figura sa de o remarcabilă urîtenie, nasul uriaș, buzele groase, urechile de liliac abia acoperite de perciunii enormi împreună cu sprîncenele duble orientîndu-l spre o semnificație simbolică și profund morală. Bunicuță! a strigat fetița. Primul client m-a pus să mă întind cu fața-n jos pe caldarîmul rece, să-mi desfac picioarele și să-l înjur în norvegiană. Avea dicționarul la el, să mă ajute. Însă pînă am dat de pagina cu pricina, slinoasă și cu nenumărate adnotări, m-a chinuit la fel de tare ca-n sanctuarul lui Faulkner, pentru că individul încerca să-mi îndese la nimereală un știulete de porumb. În cele din urmă a reușit, dar m-au durut pînă și dinții ca la freza dentistului din colț, de lîngă frizerie, sau ca la frizer,

uneori nici nu mai sînt sigură unde intru. Era plin de sînge, porumbul. Nu vîndusem toată ziua decît o singură cutie de chibrituri, unui ospătar care-mi ceruse drept răsplată să-l privesc cum stă pe colacul de toaletă, și mai aveam în șorț o mulțime. Dacă veneam acasă fără vreun bănuț, tata avea să mă bată ca de obicei cu flautul cu cioc, căruia i se mai spune, din ignoranță, flauto dulce. Știa el un truc, trecea peste lacul cu frunze aurii, ca o adiere, și apărea pe negîndite cu acel îngrozitor Schnabelflöte în mînă. Și acasă era frig, pereții trandafirii nu mai erau trandafirii, crăpăturile fuseseră astupate cu paie și zdrențe (chirpici, în ediția română), iar mama mă aștepta și ea cu ciliciul ori cu supa sleită, depindea de cît aduceam, nu voiam s-o dezamăgesc. Mîinile îmi erau aproape țepene de frig, așa încît n-am izbutit să deschid șlițul bancherului ce coborîse din limuzină, și m-a plesnit. N-a vrut să cumpere nici măcar o duzină de chibrituri, s-a suit în mașină și-a țîșnit spre Cazinou, luînd-o pe lîngă băcănie. Mi se făcuse o foame de Hamsun (Knut, Nobel, 1920). Un băiețaș sărman mi-a deschis fundulețul cu un creion roșu, cu gumă, și pe urmă mi-a dat un covrig uscat. L-am înfulecat cu sfoară cu tot, un chibrit ar fi strașnic acum; ce-ar fi să scot unul, la urma urmelor n-ar observa nimeni, să-l aprind și să-mi încălzesc degetele? Numai c-a venit un bătrîn știrb, birjarul, și mi-a cerut să-l las să facă pipi nu mai spun unde. Măiestria dezvoltărilor lui Beethoven îi oferă posibilitatea de-a expune cu o răscolitoare forță

dramatică nesfârșita gamă a sentimentelor omenești. Pe urmă au venit doi, nu mi-am dat seama ce meserii aveau. M-au luat în brațe, pe la spate, prin față, prin amîndouă părțile, fiindcă era Crăciunul, apoi l-au chemat pe-un al treilea, un marinar cu un instrument cum n-am văzut nici la spital. Totuși au cumpărat două cutii și de bucurie am făcut puțină lumină. Eram transfigurată, lătită între două tomberoane în ceva cald, făcusem pe mine. De la o fereastră o pisică mă privea cu interes. Mi-am acoperit genunchii juliți. Mi-am inspectat sursa de venituri, dac-ar fi știut tata. Părea încă, incredibil, proaspătă. M-am simțit brusc lascivă, ca-ntr-un varieteu pe apă, cu ciorapi negri și burtica expusă unui reflector fierbinte. Și cum stăteam așa lascivă l-am văzut pe președintele țării, trecea într-un landou fără copertină, mi-a făcut un semn abia vizibil din bărbie, avea cioc, ca flautul tatii, și m-am dus, landoul a încetinit, singura lui dorință a fost să-l mîngîi în vreme ce trebuia să-l ling în urechi, avea urechi de domnitor, cale de trei străzi, am închis ochii și mi-am imaginat o flacăra vie și limpede desenată-n aer, pe urmă flacăra se stinse și fetița se trezi ținînd între degete chibritul ars. Urmară, aproximativ în această ordine, un general căruia nu-i coborîse de cincizeci de ani un testicul și fetița l-a ajutat, un olog ce-a cîntat la muzicuță în vremea felației, și un politician politicos care n-a vrut altceva decît să-i legăn mădularul spunînd mama, purta izmene cu dantelă și mirosea a ienupăr. M-a rugat să mă mîngîi

jos cu o măciulie de fosfor. După care-a zbirat că nu făceau nici un ban chibriturile acelea. Și le putea cumpăra de oriunde și fără să fie nevoit să-și mai dea jos pantalonii. Avea pantaloni vărzați, făcuse pușcărie, iar acum era președinte de partid cu tot părul inclusiv cel de jos pieptănat cu cărare. După puțin timp era tot noaptea de Crăciun și fetița, violată la câțiva metri de postul de poliție de cinci hamali care-au avut bunătatea să-i rupă complet numai perineul, nu a țipat. Cu o inepuizabilă invenție melodică, aproape dementă, format sub îndrumarea unuia dintre fiii lui Bach, nu cel mai reușit, așadar cu o invenție melodică ce îmbină elemente de stil rococo cu arhitectura echilibrată a clasicismului și cu grandoarea formelor polifonice de tip baroc, din pricina rinichilor rebeli, în orice oraș poposea primul lucru pe care-l întreba Amadeus era unde se găsește o toaletă publică, rămânând de pildă blocat în istoria muzicii la Lausanne, a intrat în cabina aceea de metal argintiu, a-nceput să audă o muzică ciudată, era The Cure, apa a prins să curgă singură iar ușa nu s-a mai deschis, au urmat țipete, lovituri cu ecou, belgieni speriați, nu văzuseră ce se-ntîmplase și nici un zbucium sufletesc atît de mare. Marele muzician scăpără un băț de chibrit cumpărat de la o fetiță sărmană, descoperi butonul cabalistic ce deschidea ușa, apoi oferă un concert extraordinar în vestita Catedrală din oraș, numită și Notre Dame și înălțată după planurile lui Raymond Carver, KV 466. Quintilian definește mai târziu

accentul peiorativ al parodiei, desăvîrșită de Thackeray în Rebecca și Rowena prin care-a devenit tatăl neoficial al postmodernismului, precum Bach strămoșul incontrollabil al jazzului. Iată-l însă și pe Apollinaire, luînd peste picior durerea metafizică a lui Verlaine: *Il pleut dans mon coeur/Comme il pleut sur la ville*. Un întristător disconfort al trupului nespălat transformat în petiție. Îi era cumplit de frig, o dureaua întreg trupșorul traumatizat și lipsit de înțelegere, de căldura mamei, și-ar fi dorit o koala. O vedeam deseori cum stă cu gura deschisă parcă pentru totdeauna, mama, avea trei dinți de aur cu care mi-aș fi putut cumpăra un brad de Crăciun, cu tot cu globuri, iar dacă ar fi fost prea înalt, în lada tatii era un clește cu care să-i smulg partea de jos, nu vreau să mă gîndesc la ce mi se-ntîmplă fix acum, două muște zboară pe Arnold Schönberg, Erwin Schrödinger, și după două-trei loopinguri aterizează peste Arthur Schopenhauer, Schumann nu le interesează. Și fetița se trezi din coșmar ținînd iar între degete un chibrit ars, Scopas, Menadă dezlănțuită (copie), tînguindu-se cu cerșetorii precum dentiștii, un dinte costă o menadă, nici nu-ți poți închipui cît au ajuns de scumpe ceramica, implanturile, fetiță scumpă, nu cumva ți-e frig?, ia așază-te tu cuminte la nenea stomatologu-n brațe, aici, pe scăunelul ăsta drăguț care se și-nvîrtește, ca-n Brazil, dacă știi filmul, iar fetița a mai aprins un chibrit. Văzu un zid. Prin zid zărea patru pădurari îndreptîndu-se spre ea

cu topoare simple, cu cozi scurte. Sigillaria, gen fosil de criptograme vasculare ce ajungeau la o înălțime de circa treizeci de centimetri, a trăit în carbonifer. Poate nu mă văd. Sikkim, stat indian. Sikorski, general, să mă ascund aici. Sihăstrie, Sikorski încă o dată, Silabă. Singura silabă pe care-o putu spune oferind cu mînuțele sale slăbuțe toate cutiile de chibrituri pădurarilor, n-au cumpărat nici una, însă ce-a urmat nu poate fi descris decît în termenii unei autopsii, ca orice întîmplare adevărată, cum am văzut într-o zi urîtă de toamnă cînd ninge la cimitir și cred, acum, cînd ăsta mă străpunge ca nebunul, că era înmormîntarea lui Cezar Baltag, un mare poet și un om tare bun și unul dintre puținii care s-au purtat frumos cu mine, cu paginile mele, că scriam, dacă vînd chibrituri nu-nseamnă că-s analfabetă, că nu știu ce e o sonată, un recviem, o tombolă, scriam cu siguranță mai puțin modern decît Mozart, dar ploua la fel ca-n 1750 pe fața lui ca de făină pe care apa curgea din belșug, și frunzele ude și vîntul și doamnele Țopăind cu tocurele lor cui din piatră-n piatră pînă la ultima, de care se-mpiedicau și cădeau invariabil într-o desăvîrșită ordine a gradului de apropiere fizică și sufletească față de mort, mînjindu-și cu noroi voaletele și jartierele la Bellu, s-au aprins chibrituri, nu lua foc lumînarea preotului, ne-am adus aminte cîteva cuvinte frumoase, asupra ori dedesubtul meu trecuse acum al doilea pădurar, se anunța o noapte negrăit de lungă, „în cîte sensuri/se poate traduce/strigătul